

26.9.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaosto

Oikeusministeriön lausunto hallituksen esityksestä (HE 154/2022 vp) valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Oikeusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan vuodelle 2023 määrärahoja noin 1,08 miljardia euroa. Hallinnonalan määrärahataso on mitoitukseltaan noin 30 miljoonaa euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa, kun vuosittain vaihtelevia vaalimenoja ei oteta huomioon.

Oikeusministeriön hallinnonalan vuoden 2023 budjetilla rahoitetaan demokraattisen oikeusvaltion ydintoimintoja, joita ovat muun muassa koko tuomioistuinlaitoksen toiminta (316 miljoonaa euroa), kattava julkinen oikeusapu ja edunvalvonta mukaan lukien kuluttajariitalautakunta (84 miljoonaa euroa), laadukas syyttäjätöiminta (57 miljoonaa euroa), tehokas ulosottotoiminta mukaan lukien konkurssiasiamies (107 miljoonaa euroa) sekä vaikuttava vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano (241 miljoonaa euroa).

Oikeusministeriö valmistelee lokakuussa 2022 valmistuvaa oikeudenhoidon selontekoa, jossa käsitellään laajasti oikeudenhoidon toimintaedellytyksiä. Selonteossa otetaan kantaa siihen, millainen on oikeudenhoidon toiminnan rahoitusvaje ja sitä korjaavat toimenpiteet oikeudenhoidon toimijoiden väliset riippuvuussuhteet huomioiden. Näin ollen vuoden 2023 talousarvioesityksessä ei ole voitu ennen selonteon valmistumista korjata pysyvästi oikeudenhoidon toimintaedellytyksiä, mutta tulevan vuoden toiminta on tällä budjettiesityksellä turvattu. Talousarvioesitykseen liittyviä budjettilakeja oikeusministeriön valmistelusta annettiin viisi kappaletta ja lakien täytäntöönpanon määrärahat on huomioitu talousarvioesityksessä.

Lakiuudistukset vaativat täytäntöönpanoresurssien lisäksi myös laadukasta lainvalmistelua, jota oikeusministeriö tekee. Oikeusministeriön rooli yhteiskunnan peruslainsäädännön ylläpitäjänä ja uudistaja on keskeinen. Jotta oikeusministeriö voisi huolehtia yhteiskunnan peruslainsäädännön ylläpidosta ja seurannasta sekä hoitaa sille kuuluvan tehtävän osallistua myös muiden ministeriöiden hankkeisiin ja tukea niitä täysipainoisesti, tarvitsee se resurssit.

Budjetissa ehdotetaan yhden miljoonan lisämäärärahaa lainvalmistelun laadun ja jatkuvuuden turvaamiseksi ministeriön toimintamenoihin.

Rikosketjun toimijat oikeushallinnossa

Talousarvioesityksessä tuomioistuinten toimintamenojen määrärahasoksi esitetään noin 316 milj. euroa, mikä on noin 13 milj. euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinainen talousarvio. Oikeusavun ja edunvalvonnan määrärahasoksi esitetään noin 84 milj. euroa, mikä on noin 1 milj. euroa enemmän ja Syyttäjälaitoksen määrärahasoksi esitetään noin 57 milj. euroa, mikä on noin 2 milj. euroa enemmän sekä Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenojen määrärahasoksi esitetään noin 241 milj. euroa, mikä on noin 7 milj. euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinainen talousarvio.

Vuoden 2023 voimaan tulevan seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen (L 723/2022) myötä vahvistetaan seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suoja. Talousarviossa on varattu vuodelle 2023 lainsäädännöstä aiheutuvien vaikutusten kattamiseen noin 1,9 milj. euroa. Määrärahalla toteutetaan hallitusohjelman tavoitteita liittyen turvalliseen oikeusvaltioon. Budjettilakien myötä vahvistuisi myös resurssit lapsiin kohdistuvien rikosten kiireelliseen käsittelyyn 564 000 eurolla (HE 144/2022 vp) ja lähestymiskiellot tehostuisivat 470 000 euron lisämäärärahalla (HE 143/2022 vp). Mainittujen uudistusten täysimääräinen toimeenpano ja lisärahoitus kohdistuvat vasta vuodelle 2024.

Budjettiesitys sisältää oikeudenhoidon turvaamiseen 12 milj. euron lisäyksen ja 3 milj. euroa hallinto-oikeuksien ympäristö-, maankäyttö- ja rakennusasioiden käsittelyaikojen lyhentämiseen. Lisäksi myös ensi vuonna olisi talousarvioesityksen mukaisesti käytettävissä syyteharkinnan ja käsittelyaikojen lyhentämiseen 4 milj. euroa ja vankilaturvallisuuden parantamiseen 2 milj. euroa.

Vaalit

Eduskuntavaalit toimitetaan sunnuntaina 2.4.2023, ja niiden kokonaiskulut vuonna 2023 ovat noin 17 milj. euroa. Lisäksi budjettiesitys sisältää nykyisen saamelaiskäräjälain mukaisiin saamelaiskäräjävaaleihin määrärahat ja vuoden 2024 presidentinvaalien varautumisen.

Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmäärärahamomentille esitetään vaalitietojärjestelmän uusimiseen 3,25 milj. euroa. Uusi järjestelmä otettaisiin käyttöön vuonna 2027.

Saamelaisten kulttuuri-itsehallinto

Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen tarkoitettuihin määrärahoihin ehdotetaan lisäystä puoli miljoonaa euroa, josta 360 000 eurolla vahvistettaisiin saamelaiskäräjien resursseja.

Tietosuojavaltuutettu

Tietosuojavaltuutetulle vireille tulleiden asioiden määrä on kolminkertaistunut tietosuojasetuksen muutoksen jälkeen. Asiamäärien kasvun kanssa samaan aikaan asioiden laajuus

on kasvanut ja niiden käsittely monimutkaistunut yleisen tietosuoja-asetuksen uusien toimivaltuuksien myötä. Talousarvioesityksessä ehdotetaan noin puolen miljoonan euron määrärahalisäyksen tietosuojavaikuttetun resurssien turvaamiseksi. Lisäksi talousarvioesitys sisältää tietosuojavaikuttetulle 136 000 euroa tietoturvaloukkausten käsittelyyn ja tietosuojasertifiointeihin ja 166 000 euroa sisäministeriön valmistelemien lakihankkeiden toimeenpanoon.

Ulosotto

Talousarvio sisältää ehdotuksen velallisille annettavien vapaakuukausien lisäämisestä ja maksukyvyn olennaisen heikkenemisen huomioimisesta tavanomaista suurempien tulonhankkimiskulujen vuoksi. Tämän tavoitteena on helpottaa ulosottovelallisten asemaa lisäämällä heidän käyttöönsä jäävien tulojen määrää. Ulosottolaitoksen lisääntyvän työmäärän kattamiseen ehdotetaan talousarvioesityksessä 244 000 euroa vuonna 2023. Lisäksi hallitus on päättänyt esittää ulosottovelallisten suojaosuuteen väliaikaista korotusta vuodelle 2023. Esityksestä Ulosottolaitokselle aiheutuvat määräraha-vaikutukset on tarkoitus sisällyttää täydentävään talousarvioesitykseen.

Hallinnonalan ja toiminnan haasteet ja kipupisteet resurssien riittävyyden näkökulmasta

Oikeudenhoidon toiminnassa on tunnistettu pitkään jatkunut krooninen rahoitusvaje, mikä on suurin syy mm. oikeusprosessien pitkittymiselle. Koronapandemian vuoksi oikeusistuntoja keskeytettiin vuonna 2020 ja tästä aiheutunutta ruuhkaa puretaan vielä ensi vuonna. Tämä näkyy erityisesti rikosasioiden käsittelyaikojen pituudessa. Rikosseuraamuslaitoksessa huolta aiheuttavat valvontahenkilöstön riittämätön määrä sekä kouluttamattoman henkilöstön suuri osuus. Lisäksi muutostilanteesta muodostuvana riskinä nähdään hyvinvointialueiden toiminnan aloitus ja niiden kanssa toteutettavan vankeinhoidollisen yhteistyön muotoutuminen. Yleisen edunvalvonnan asiakasmäärän oletetaan kasvavan edelleen. Ulosottolaitoksessa toiminnan haasteena on tuottavuushyötyleikkauksesta johtuva aleneva määräraha-kehitys.

Suuret tietojärjestelmä uudistukset, kuten Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asianhallintajärjestelmä (AIPA) sekä Rikosseuraamuslaitoksen asianhallintajärjestelmä (ROTI), ovat siirtymässä voimakkaan jatko- ja ylläpitokehittämisen vaiheeseen. Uusien järjestelmien käyttöönoton haasteet aiheuttavat henkilöstölle kuormitusta.

Lisätiedot:

Osastopäällikkö, ylijohtaja Tapio Laamanen p. 02951 50290, (etunimi.sukunimi@gov.fi)
Johtava asiantuntija Juha Saunamäki p 02951 50192, (etunimi.sukunimi@gov.fi)